

одиниці навчальної діяльності (А.К. Маркова, Д.Б. Ельконін), в процесі формування соціальних компетентностей реалізується особистісно-діяльнісний підхід (у загальному контексті робіт Г.О. Балла, Ю.І. Машбіца, Л.М. Фрийдмана). Цей підхід у плані реалізації традиційних підходів означає попереднє моделювання педагогом ієрархії позиційно-ролевих завдань, що припускають можливість вирішення учнем проблем соціальної взаємодії в їх адекватному комунікативному оформленні та спрямування цих вирішень на формування й подальшу реалізацію компетентностей громадянськості, здоров'язбереження, спілкування тощо.

Висновки. Отже, компетентнісний підхід є важливим, але тільки одним з можливих підходів до такого складного явища, як освіта в загальній ієрархії рівневої структури її методологічного аналізу. При цьому не можна не відзначити, що компетентнісний підхід у його початковому варіанті, запропонованому розробниками ключових компетенцій для молодих європейців, зміцнює в основному практичну орієнтованість освіти, необхідність посилення акценту на операційну, навичкову сторону результату. У

вітчизняній психолого-педагогічній науці, орієнтованій переважно на ціннісно-смыслову, змістовну, особистісну складові освіти, компетентнісний підхід доповнює традиційний знанневий підхід, посилює його практичну орієнтованість, істотно розширює його зміст власне особистісними складовими, що робить його також гуманістично спрямованим.

Список джерел:

1. Байденко, В.І. Болонський процес: середина шляху [Текст] / В.І. Байденко. – М.: Дослідницький центр проблем якості підготовки фахівців, Російський Новий Університет, 2005. – С. 116.
2. Сидоренко, В.Ф. Генезис проектной культуры [Текст] / В.Ф. Сидоренко // Вопросы философии. – 1984. – № 10. – С. 87-99.
3. Хотунцев, Ю.Л. Технологія – частина світової культури. Технологічний розвиток в умовах модернізації освіти: Матеріали конференції під ред. Ю.Л. Хотунцева [Текст] / Ю.Л. Хотунцев. – М.: МІОО, 2004. – 413 с.
4. Велика Радянська Енциклопедія [Текст]. – М., 1954.
5. Лихачов, Б.Т. Педагогіка [Текст] / Б.Т. Лихачов – М.: Прометей, 1992. – 562 с.

ГРИЗОГЛАЗОВА А.В.,

аспірант кафедри педагогіки

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

УДК 37.013.43

УМОВИ ЕТИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Стаття присвячена проблемі формування й розвитку емпатійної культури молодших школярів засобами декоративно-ужиткового мистецтва. Звертається увага на умови ефективного морально-естетичного виховання й, як наслідок, формування емпатійної культури особистості засобами декоративно-ужиткового мистецтва.

Ключові слова: виховання, декоративно-ужиткове мистецтво, емпатійна культура.

Стаття посвящена проблеме формирования и развития эмпатийной культуры младших школьников средствами декоративно-прикладного искусства. Обращается внимание на условия эффективного нравственно-эстетического воспитания и, как следствие, формирование эмпатийной культуры личности средствами декоративно-прикладного искусства.

Ключевые слова: воспитание, декоративно-прикладное искусство, эмпатийная культура.

In the article analyzed problem of formation and development of culture empathy pupils means arts and crafts. Attention is drawn to the conditions of effective moral and aesthetic education, and as a consequence of the formation of cultural identity empathy means of arts and crafts.

Key words: education, arts and crafts, empathy culture.

Постановка проблеми. Існує низка визначень терміну культура, і всі вони валідні для певних цілей. За підрахунками соціологів, у різних сферах наукової діяльності сформовано більше ніж 250 визначень поняття «культура». Найбільш стисле й водночас найбільш широке визначення запропонував американський культуролог і антрополог М. Херсковіц, який стверджував, що «культура – це частина людського оточення, що створена самими людьми» (Hersokovits M. J.,

1966). При такому розумінні культури підкреслюється її багатоаспектність, абсолютна неможливість перелічити всі її складові.

Аналіз останніх досліджень. Культуру не можна побачити, почути. Те, що ми дійсно можемо спостерігати – це відмінності в поведінці людей, що виявляються в діяльності, традиціях. В. Лісовий зазначає, що ми бачимо прояви культури, але ніколи – її саму. Ми можемо розуміти, що підґрунтям різної поведінки є

культурні відмінності. В такому розумінні культура – відсторонене поняття, теоретична сутність, яка допомагає нам усвідомити чому ми чинимо саме так і пояснити відмінності в поведінці представників різних культур.

В. Андрущенко, В. Борисов, Є. Зеленов розкривають можливі варіанти стосунків із середовищем, що визначаються культурною парадигмою:

- прагнення використовувати можливості середовища;
- прагнення до гармонії з середовищем;
- прагнення захиститися від впливу середовища.

Таким чином, людина може бути як творцем культури (культурного середовища), так і її представником і носієм. Культура має відбиток творця, часу, національних особливостей, державного устрою.

Ще антична естетика намагалася дати відповідь на питання: «Як же впливає на людину дивовижний світ мистецтва?» У загальнофілософському плані проблема естетичного, як її розумів Г. Сковорода, була підпорядкована головним принципам його етико-гуманістичної концепції, зокрема й теорії «сродності». Прекрасним, на думку поета і філософа, є те, що повністю узгоджується з природними нахилами людини, її високими моральними якостями, те, що корисне. І навпаки, потворне – це протиприродне, вороже «сродності», антиморальне, непотрібне [1, с. 59]. При розгляді мистецтва крізь призму «сродної» праці, Г.С.Сковорода справедливо приходить до висновку, що людині, яка створює справжні мистецькі твори, найбільше задоволення дарує сам процес творчої праці, а не її результат, хоч би яким цінним він не був.

Призначенням мистецтва український філософ вважає сприяння морально-інтелектуальному вдосконаленню людини, самопізнанню, найбільш повному виявленню її природних схильностей. Будь-який виріб декоративно-ужиткового мистецтва поєднує в собі дві «натури» – «видиму», у вигляді того, що безпосередньо сприймається органами чуттів, і «невидиму», яка прихована за зовнішністю фарб, звуків, ліній, смислів тощо [1].

Мета статті – висвітлити умови ефективного морально-естетичного виховання учнів початкових класів засобами декоративно-ужиткового мистецтва.

Виклад основного матеріалу статті. Вплив декоративно-ужиткового мистецтва на розвиток духовності особистості зумовлюється тим, що виробу опосередковано передають складні процеси внутрішнього життя індивіда, розкривають комплекс свідомих і несвідомих реакцій. Глибинний сенс декоративно-ужиткового

мистецтва вимагає від людини напружених переживань, роздумів, що пов'язані з об'єктивною реальністю існування виробу й особистим життєвим та морально-естетичним досвідом. Під впливом виробів декоративно-ужиткового мистецтва безпосередні почуття переходять у естетичні, етичні уявлення людини, в яких емпатійна культура набуває свого реального вираження як ціннісний акт спілкування з прекрасним, що спрямований на самопізнання, аналіз власних переживань та емпатійної діяльності у ставленні до себе та навколишнього світу.

Формування й розвиток емпатійної культури засобами декоративно-ужиткового мистецтва відбувається тоді, коли тотожність внутрішнього та зовнішнього, логічного смислу виробу та аналогічного буття самосвідомості особистості смислової предметності мистецтва й непередбаченого почуття входить у духовний світ особистості. Як інтегративна властивість особистості, емпатійна культура має системно-сформовану структуру, яка визначається через тісну взаємодію і взаємообумовленість трьох її компонентів емоційно-перцептивного, когнітивного та поведінково-діяльносного, в основі яких лежить особистісний смисл [2, с. 123-129].

Усвідомлення естетичного змісту художнього образу буде більш глибоким, якщо в його сприйманні будуть брати участь всі сфери свідомості особистості, діяльність яких скерована на збагачення художніх і моральних знань, досвідом емоційного переживання та їх систематизації за допомогою узагальнюючої діяльності розуму. Повноцінність сприйняття морального змісту виробу декоративно-ужиткового мистецтва поряд із розвитком чуттєво-емоційної сфери свідомості людини, накопичення необхідних художньо-естетичних і моральних знань, вимагає розвинених навичок аналітико-синтетичної діяльності. Це передбачає вміння виділяти головне, порівнювати інформацію, яка сприймається із власним емоційно-моральним досвідом. Можливості сприйняття твору обумовлені механізмом дії органів чуттів людини, її сенсорними здібностями. Для того, щоб у людини виник зоровий чи тактильний образ предмета необхідно, щоб між людиною й цим предметом склалось діяльне відношення. Засвоєння світу в формі людської чуттєвої діяльності здійснюється за законами пізнавально-перетворювальної діяльності. Як цілеспрямований процес пізнання дійсності за допомогою декоративно-ужиткового мистецтва, художнє сприйняття характеризує способи сприйняття та перетворення інформації про

навколишній світ у формі чуттєвого відбиття й залежить від минулого досвіду, знань, різноманітності почуттів та переживань людини, що становить когнітивно-перцептивний компонент емпатійної культури.

Неопосередковані естетичні переживання, які породжені результатом власної трудової діяльності, перебувають у залежності від попередніх осмислених актів сприйняття, пов'язаних з усвідомленням внутрішньої природи декоративно-ужиткового мистецтва, життєвих зв'язків із досвідом людини. Забезпечення усвідомленого відношення до світу завжди відбувається на основі накопичення та систематизації інформації і завжди забарвлено переживаннями. Ефективність практичної діяльності людини залежить від єдності допитливості та активності в осмисленні життєвого досвіду, що є результатом розвитку сприйнятливості.

✓ Однією з умов ефективного морально-естетичного виховання і, як наслідок формування емпатійної культури особистості засобами декоративно-ужиткового мистецтва, є педагогічно доцільна організація діяльності учнів, яка б сприяла поглибленню емоційно-перцептивного досвіду школярів, активізувала емоційну сферу свідомості;

✓ друга педагогічна умова передбачає активізацію когнітивного компоненту емпатійної культури учня у процесі організації занять із декоративно-ужиткового мистецтва, що відображає осмислене осягнення змісту трудової діяльності і включення його до особистісного емоційно-морального ставлення до полікультурного суспільства;

✓ третя умова – це стимулювання процесів саморегулювання, пов'язаних із екстеріоризацією особистих трудових якостей.

Висновки і перспективи дослідження. Теорія поетапного навчання П. Гальперіна дозволяє визначити основні етапи формування емпатійної культури учнів на заняттях з декоративно-ужиткового мистецтва:

1 етап – активізація почуттів та емоцій школярів при сприйнятті виробів декоративно-ужиткового мистецтва та формування умінь осмислення у процесі

комунікацій;

2 етап – це етап стимулювання аналітико-синтетичної діяльності школярів на основі розвитку уяви, фантазії, формування вмінь виділяти головне, порівнювати, узагальнювати як засобу емоційно-інтелектуального засвоєння морально-естетичного змісту твору.

3 етап – формування особистісних морально-естетичних якостей школяра у процесі активізації діяльності самопізнання.

Таким чином, аналіз наукової літератури з питання дозволив зробити наступні **висновки**:

1. Головним механізмом формування емпатійної культури школярів є співпереживання, яке через емоційно-чуттєву та когнітивну діяльність у декоративно-ужитковому мистецтві, формує емпатію як інтегративну якість особистості.

2. Головною умовою ефективного формування емпатійної культури школярів у процесі опанування технологіями декоративно-ужиткового мистецтва є доцільно спрямована творча діяльність учителя, який має можливість впливати на емоційну активність школяра, скеровувати його діяльність на чуттєве осягнення творів декоративно-ужиткового мистецтва.

3. Емпатійна культура особистості активно формується шляхом утвердження в суспільстві пріоритету культурних цінностей, формування гуманістичного мислення.

Формування морально-естетичного досвіду особистості засобами декоративно-ужиткового мистецтва сприяє формуванню емпатійної культури, що забезпечує активізацію ефективності системи навчання й виховання.

Список джерел:

- 1 Головаха, І.П. Філософ-гуманіст Г.С. Сковорода [Текст] / І.П. Головаха, І.П. Стогін. – К.: Політвидав України, 1972. – 75 с.
- 2 Медова, Г.М. Теоретичні основи формування емпатійної культури особистості засобами музичного мистецтва [Текст] // Наукові записки: [зб. наук. статей] / укл. Л.Л. Макаренко; Нац. пед. ун-т ім.М.П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ ім.М.П. Драгоманова, 2010. – Випуск LXXXI (91). – С. 123-129.